

22. 8. 2018

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Soukromoprávní odpovědnost oznamovatele za podané trestní oznámení

Trestní oznámení je podání občana, státního orgánu, spolku nebo jiného subjektu stojícího mimo orgány činné v trestní řízení, které obsahuje konkrétní skutečnosti, nasvědčující spáchání trestného činu a které slouží jako podnět k zahájení trestního řízení.[1]

V praxi poměrně často dochází k případům, kdy osoby úmyslně zneužijí svých subjektivních práv ke způsobení újmy jiné osobě. Tou může být např. obchodní konkurence, bývalý partner z již rozvráceného vztahu, nebo jinak nepohodlná osoba. Právních nástrojů, jak se jinému osobně mstít a zneříjemňovat mu život, je mnoho.

Jedním z nich je právě podání účelového trestního oznámení. Doposud takové podání oznamovateli nezakládalo žádnou odpovědnost, pokud tedy nenaplnil skutkovou podstatu trestného činu křivého obvinění podle § 345 trestního zákoníku (dále též jen „TZ“) či křivé výpovědi dle § 346 TZ. K těmto trestným činům lze dodat, že je možné je spáchat zároveň v jednočinném souběhu.[2]

Pro danou problematiku je zásadní náleží Ústavního soudu pod sp. zn. III. ÚS 1017/15 ze dne 05.09.2017, který se zabýval právě otázkou možného vzniku odpovědnosti za takové zneužití, tj. zda může vzniknout soukromoprávní odpovědnost oznamovatele za újmu způsobenou jině osobě podáním trestního oznámení.

Cílem tohoto článku je poskytnout pohled na soukromoprávní odpovědnost ve vztahu k obsahu trestního oznámení, včetně závěrů dosavadní judikatury na toto téma. Východiskem článku je především náleží III. ÚS 1017/15 z minulého roku, z jehož pohledu budou rozebrány i jednotlivé druhy odpovědnosti vztahujících se k trestnímu oznámení. Závěrem článek poskytne úvahu v teoretické rovině *de lege ferenda* nad možnými dopady rozšíření soukromoprávní odpovědnosti za podané trestní oznámení v praxi, zahrnující pohled na oznamovatele a osobu, vůči které bylo podáno trestní oznámení.

Shrnutí náleží Ústavního soudu

Výše zmíněnému náleží předcházela žaloba na náhradu majetkové újmy, která vznikla stěžovatelce (starostce Třince) v souvislosti s trestním oznámením, které na ni podal opoziční zastupitel. Na základě podaného trestního oznámení začalo vyšetřování starostky, které však nakonec bylo odloženo s tím, že podezření ze spáchání trestného činu bylo nedůvodné, neboť orgány činné v trestním řízení zjistily, že starostka ve své funkci žádný trestný čin nespáchala.

Následně se domáhala před obecnými soudy po opozičním zastupiteli náhrady újmy vzniklé v souvislosti s podáním trestního oznámení. Okresní soud žalobu o náhradu majetkové újmy zamítl a krajský soud rozsudek potvrdil se stejným závěrem, tedy že pro vznik odpovědnosti oznamovatele za újmu chybí jeden ze základních předpokladů, a to porušení právní povinnosti. Stěžovatelka s rozhodnutími obecných soudů nesouhlasila, neboť byla podle ní porušena její ústavně zaručená práva. Rozhodnutí krajského soudu stěžovatelka napadla ústavní stížností mimo jiné i z důvodu, že jediným cílem tohoto trestního oznámení byla snaha stěžovatelku poškodit v rámci politické soutěže.

Ústavní soud v první řadě poukázal na nedostatky a nejasnosti současné právní úpravy náhrady újmy, k níž může dojít v souvislosti s prověřováním důvodnosti trestních oznámení, která sice neobsahují křivé obvinění podle trestního zákoníku, ale jejichž obsah je přesto nepravdivý, nebo značně neurčitý, tvořený směsicí dojmů a skutkových domněnek (a to i objektivně mylných) oznamující osoby, která přitom na jejich prověření důrazně trvá.[3] Následně se Ústavní soud vyjádřil k poměrně rozsáhlé praxi obecných soudů, kdy újmu způsobenou v důsledku trestního oznámení soudy vylučují, protože chybí porušení právní povinnosti, jakožto jeden ze základních předpokladů pro vznik odpovědnostního vztahu mezi oznamovatelem a osobou, vůči níž podání směřuje, a připouštějí tak nanejvýš odpovědnost za újmu ze strany státu, jehož orgány trestní řízení vedly. Tento postup obecných soudů, označený za „imunizaci obsahu trestního oznámení“, podle Ústavního soudu není správný. Nelze totiž vyloučit, že toto subjektivní právo může být zneužito k nelegitimnímu účelu a vykonáno v občanskoprávních vztazích v rozporu s dobrými mravy nebo šikanózním způsobem, tedy porušením uložené právní povinnosti. Konkrétně se bude jednat o základní povinnost *neminem laedere*. V těchto případech, kdy dojde k porušení této povinnosti šikanózním výkonem práva, již nelze aplikovat zásadu *Neminem laedit qui iure suo utitur*.

Z takového závěru je třeba dle Ústavního soudu zásadně dovodit odpovědnost takto jednající osoby za způsobenou újmu. Soud dále uvedl, že tato občanskoprávní odpovědnost oznamovatele za vzniklou újmu podáním nepravdivých trestních oznámení vzniká dokonce i v případech, kdy nařčená osoba byla nedůvodně obviněna nebo obžalována, a újma na jejích právech tak vznikla především postupem orgánů státu.

Vývoj rozhodovací praxe soudů

Výše zmíněný nálezn Ústavního soudu není prvním případem, kdy soudy rozhodly o vzniku občanskoprávní odpovědnosti za podání nepravdivých trestních oznámení - jde tak spíše o navázání na judikaturu Nejvyššího soudu za posledních 15 let, kterou Ústavní soud v odůvodnění i zmiňuje (zejména rozsudek ze dne 31. 8. 2010 pod sp. zn. 25 Cdo 297/2009, dále rozsudek velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2006 pod sp. zn. 15 Tdo 574/2006 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 1. 2007 sp. zn. 7 Tdo 1577/2006).

V odůvodnění nálezu je Ústavním soudem odkázáno i na věc pod spisovou značkou 25 Cdo 297/2009, ve které rozhodoval Nejvyšší soud.

V této věci se jednalo o případ, kdy nezletilá podala trestní oznámení na svého otčima, v němž tvrdila, že ji opakovaně nutil k souloži a dále s ní vykonal z její strany dobrovolný pohlavní styk, přestože věděl, že jí v té době ještě nebylo patnáct let. Následovalo trestní stíhání otčima, ten však byl později soudem obžaloby zproštěn, neboť se nepodařilo odstranit pochybnosti o tom, zda se daný skutek stal. Výpověď domnělé poškozené navíc byla označena za lživou. Došlo tak k situaci, kdy proti sobě stálo pouze tvrzení domnělé poškozené a tvrzení obviněného. V souvislosti s obhajobou v trestním řízení pak obviněnému vznikly náklady na právní zastoupení. Poté, co byl otčím obžaloby soudem zproštěn na základě zásady *in dubio pro reo*, se domáhal po domnělé poškozené náhrady majetkové újmy představující náklady na právní zastoupení. Nejvyšší soud tehdy v případě nezletilé dívky, která nařkla svého otčima, dovodil, že je na straně domnělé poškozené dána občanskoprávní odpovědnost v podobě povinnosti úhrady nákladů na právní zastoupení v trestním řízení. Nejvyšší soud shledal, že i když se jedná o nezletilou a přestože domnělá poškozená nebyla na základě svých učiněných nařčení odsouzena v trestním řízení, je tato povinna k náhradě škody.

V dosavadní praxi soudy rozhodovaly převážně o náhradě majetkové škody, tedy zejména o náhradě nákladů na právní zastoupení, je však pro zamyšlení, zda by v některých situacích za zvláštních okolností nebylo namíste i odčinění nemajetkové újmy. Neopodstatněná trestní oznámení a

nepravdivá tvrzení, která svou závažností nejsou křivým obviněním dle trestního zákoníku, mohou nepochybně způsobit dotyčnému zásah do jeho práv, který neodstraní ani následné zastavení trestního řízení či zproštění soudem.

Standardně při vzniku škody způsobené nezákonným rozhodnutím v trestním řízení se může požadovat náhrada škody po státě podle zákona č. [82/1998](#) Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Pokud by však celé řízení bylo postaveno pouze nebo z velké většiny na podaném neopodstatněném trestní oznámení, kde by byl shledán úmysl oznamovatele přičítící se dobrým mravům, bylo by dle mého názoru správné, aby škodu nahradil oznamovatel, popřípadě aby se na náhradě škody podílel se státem.

Druhy odpovědnosti

Stanovit obecnou hranici odpovědnosti je obtížné, neboť zde bude vždy záviset na individuálním posouzení jednání oznamovatele trestního oznámení, tj. zda je konkrétní jednání křivým obviněním podle TZ a dotyčný je za něj trestně odpovědný, nebo nikoli. Pomocí předpisů v kombinaci s právními principy však dokážeme alespoň přibližně „odstupňovat“ jednotlivé druhy odpovědnosti, které se vážou na podání trestního oznámení a osobu oznamovatele.

Trestní odpovědnost se nachází na samotném vrcholu pomyslné pyramidy, v souladu se zásadou subsidiarity trestní represe by se měla uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění jiné odpovědnosti[4]. Jde tedy o nejtvrďší způsob postihu osoby a o ultima ratio. V našem případě se tato odpovědnost uplatní při spáchání trestného činu křivého obvinění, podle § 345 či křivé výpovědi dle § 346 TZ. Jedná se o případy, kdy pachatel (oznamovatel) naplnil skutkovou podstatu tohoto trestného činu bez sebemenších pochyb.

Protipólem k trestní odpovědnosti je pak jakási neodpovědnost, kdy dané jednání dle zákona nezakládá žádný druh odpovědnosti.

Pokud bereme v potaz pouze tyto dva druhy odpovědnosti, rozdíl mezi nimi působí až příliš černobíle a kontrastně, v důsledku pak vytváří právní vakuum. Prázdné místo mezi dvěma výše popsanými typy odpovědnosti by proto měla vyplnit občanskoprávní odpovědnost. Nelze totiž pro poškozeného neoprávněným trestním oznámením považovat za spravedlivé takové rozdělení, kde se buď oznamovatel trestního oznámení dopustí trestného činu, nebo se nedopustí vůbec ničeho, přestože nařčenému vznikla tímto jednáním újma. Pokud jsou pochybnosti o úmyslu oznamovatele, trestní oznámení je neurčité a obsahuje jen mylné dojmy, avšak ještě nezakládá trestní odpovědnost, v těchto případech by měla nastoupit mírnější, občanskoprávní odpovědnost, nikoli absolutní neodpovědnost.

Dopad občanskoprávní odpovědnosti

Nález Ústavního soudu použitý v tomto článku a některá předtím vydaná rozhodnutí Nejvyššího soudu týkající se občanskoprávní odpovědnosti za podání trestního oznámení tak stále více vytváří tlak na zákonodárce, aby nejasnou úpravu nápravy újmy spojenou s důvodností trestního oznámení podrobněji rozpracoval. Úvahou nad dopady případné konkretizace této úpravy újmy ve prospěch usnadnění uplatnění práva poškozeného požadovat po oznamovateli v občanskoprávním řízení náhradu újmy vzniklé neopodstatněným trestním oznámením, se dostáváme spíše do teoretické roviny, která je však neméně zajímavá. Následující část se bude zabývat klady a zápory potenciálního širšího promítnutí občanskoprávní odpovědnosti v praxi a v případné nové právní úpravě.

Kladem této občanskoprávní odpovědnosti je bezesporu zvýšení šancí na náhradu újmy způsobené

nevinnému trestním oznámením (a trestním řízením), za které oznamovatel sice nebyl odsouzen podle § 345 či § 346 TZ, ale i tak naplňuje znaky neopodstatněného a neurčitého trestního oznámení ve smyslu nálezu Ústavního soudu. Pro takto poškozeného to tedy znamená, že s větší nadějí dojde jak k určité materiální satisfakci v podobě náhrady újmy, tak k vnitřnímu pocitu spravedlivého ukončení věci a překonání způsobených útrap, které mu oznamovatel neopodstatněně způsobil. Dalším pozitivem je (minimálně částečné) faktické převedení povinnosti nahradit škodu poškozenému nepodloženým trestním oznámením ze státu na oznamovatele. V důsledku by tak stát mohl ušetřit peníze, přestože ve státním ani rezortovém měřítku pravděpodobně nepůjde o příliš významnou částku.

V neposlední řadě by tato odpovědnost za oznámení měla pozitivní dopad na snížení zátěže soudů v trestních věcech, neboť by došlo k poklesu počtu podaných trestních oznámení. Když nebude v trestním řízení prokázáno, že příslušný trestný čin daná osoba skutečně spáchala, tak se oznamovatel trestního oznámení vystavuje riziku soukromoprávního řízení a následné náhradě škody, odčinění nemajetkové újmy a náhrady nákladů řízení vůči této osobě.

Hrozba dlouhého právního sporu konzumujícího čas a peníze tak nutí oznamovatele ke zvážení, potažmo odrazuje od zneužívání tohoto trestněprávního institutu k osobním účelům. Můžeme tak mluvit i o preventivním účinku.

Předchozí odstavec však zároveň vystihl možný negativní dopad této odpovědnosti, tj. strach svědků skutečných trestných činů a potlačení hlášení trestných činů. Svědek (oznamovatel) tak v konečném důsledku může být odrazen podat i důvodné trestní oznámení, pokud bude existovat nějaká šance, že osoba, na kterou trestní oznámení podal, bude zproštěna a bude následně požadovat odčinění újmy po oznamovateli, který bude v civilním řízení muset prokázat opodstatněnost oznámení. Trochu s rezervou tak můžeme říci, že by došlo ke snížení kvality spravedlnosti v očích veřejnosti a nárůstu kriminality. Jak již bylo zmíněno výše, se soukromoprávní odpovědností by možná poklesl počet trestních řízení, na druhou stranu by určitě vzrostl počet civilních řízení, protože lidé, kteří by se cítili poškozeni z jejich pohledu neopodstatněným trestním oznámením, budou mít zájem na náhradě vzniklé újmy právě prostřednictvím občanskoprávních řízení.

Občanskoprávní odpovědnost podatele trestního oznámení v každém případě vyžaduje její definování v podobě vymezení hranic. Stejně tak je třeba vzít do úvahy případy, kdy podatel podá trestní oznámení a obviněná osoba v trestním řízení je následně zproštěna, avšak podateli toto podání nemůže jít k tíži ani ve smyslu jeho občanskoprávní odpovědnosti.

Dosavadní praxe vychází při možném vzniku občanskoprávní odpovědnosti podatele trestního oznámení mj. z hierarchizace zprošťujících důvodů dle § 226 trestního řádu, na základě kterých byla trestně stíhaná osoba zproštěna obžaloby. Takový postup však nemůže obstát z pohledu zachování práv osoby zproštěné, neboť se nelze ztotožnit například s tím, že zprošťující důvod pod písm. c) je důvodem slabším než pod písmenem a). Takováto hierarchizace mj. vytváří zproštění a nevinu „druhé kategorie“. Stejně tak nemůže tato hierarchizace z povahy věci obstát u trestných činů, u nichž hraje klíčovou roli jejich zasazení do obecného rámce jednání trestně stíhaného a komplexní posouzení ze strany orgánů činných v trestním řízení. Takovým trestným činem je například trestný čin nebezpečného pronásledování, stalking.

Domnívám se, že občanskoprávní odpovědnosti za trestní oznámení je v českém právním řádu potřeba. Důvodem je rostoucí tendence počtu případů zneužití trestních oznámení k soukromým účelům, typickým případem z praxe je podání účelového trestního oznámení na bývalého partnera pro stalking, nebo pro některý z trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, neboť už samotné nařčení z takového trestného činu má určitý dehonestující účinek a může nenávratně

negativně ovlivnit vztahy takto nařčené osoby jak s blízkými, tak i například s obchodními partnery, přestože se později zjistí, že dotyčný trestný čin nespáchal. Tento trend se může projevovat i v meziročním růstu evidovaných případů trestného činu křivé výpovědi.[5]

Závěr

Ústavní soud svým nálezem týkajícím se imunizace obsahu trestního oznámení umožnil poškozeným neopodstatněným trestním oznámením lépe se domoci náhrady za vzniklou újmu po oznamovateli. Zároveň dal podnět pro zákonodárce, aby v budoucnu upřesnili úpravu náhrady újmy. Závěry Ústavního soudu lze přijmout jako správné, je potřeba přesněji nastavit mantinely zneužití instrumentů trestního práva k jiným než legitimním účelům, respektive je potřeba vyplnit právní vakuum mezi trestní odpovědností a naprostou neodpovědností. Přitom je potřeba zdůraznit, že na oznamovatele nelze primárně hledět jako na osobu jedající proti dobrým mravům s úmyslem škodit jiné osobě, to koneckonců není záměrem tohoto článku. Nyní bude záležet, jak se tento nálezný a názorový posun ve prospěch možnosti náhrady újmy po oznamovateli přeneseme do praxe rozhodování soudů a do legislativní činnosti.

JUDr. Robert Matas,
advokát

MATAS & PARTNER
RECHTSANWÄLTE / ADVOKÁTI / ATTORNEYS AT LAW

Spálená 21
110 00 Praha 1

Tel.: +420 224 816 480
Fax: +420 224 934 650

[1] Webové stránky Nejvyššího státního zastupitelství

<http://www.nsz.cz/index.php/cs/informace-pro-veejnost/trestni-oznameni>

[2] Šámal, P. a kol. Trestní zákoník, 2. vydání, Praha: C.H.Beck, 2012, s. 3247

[3] Nález III. ÚS 1017/15

[4] § 12 odst. 2 trestního zákoníku

[5] V roce 2008 bylo na území ČR zaregistrováno 108 trestných činů křivého obvinění podle § 345 TZ (dříve § 174 již zrušeného trestního zákona), z toho v 84 případech došlo k odsouzení. Za rok 2012 bylo těchto trestných činů zaregistrováno 151, z toho ve 149 případech došlo k odsouzení. V roce 2016 bylo zaregistrováno již 241 trestných činů křivého obvinění a ve 134 případech došlo k odsouzení (zdroj: Statistická ročenka kriminality Ministerstva spravedlnosti).

[6] K dispozici >>> [zde](#)

[7] K dispozici >>> [zde](#)

[8] K dispozici >>> [zde](#)
[9] III. ÚS 1017/15
[10] 25 Cdo 297/2009
[11] Cpjn 13/2007
[12] 15 Tdo 574/2006

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody](#)
- [Pohled přes hranice - natáčení pornografických klipů jako důvod výpovědi z nájmu bytu](#)
- [Nařízení EU o umělé inteligenci a jeho dopady na využití jazykových modelů v advokátní praxi](#)
- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)
- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)
- [Souhlas s veřejným užíváním pozemku jako překážka nároku na bezdůvodné obohacení - nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2541/25](#)
- [Kupní smlouva bez přesného určení kupní ceny](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 36.: Doložka o mlčenlivosti](#)
- [Detekce podezřelého obchodu v kontextu hazardních her](#)
- [AI omnibus](#)